

Aktiva Finance Group OÜ seisukoht krediiditeabe jagamise seaduse 652 SE eelnõule

1. Krediiditeabe jagamise seaduse eelnõu (edaspidi eelnõu) menetlemise käigus on eelnõu sisu ja ulatus oluliselt muutunud võrreldes algse eesmärgiga. Eelnõu algseks eesmärgiks oli luua positiivne krediidiregister toetamaks vastutustundlikku laenamist ning anda krediidiandjatele parem ülevaade tarbija/krediiditaotleja olemasolevatest krediidikohustustest. Eelnõuga luuakse sisuliselt kaks eraldiseisvat registrit – üks krediidiinkassodele ja teine krediidiandjatele –, mille andmestruktuurid on erinevad, vähendades seeläbi registri praktilist kasutatavust ning tekitades segadust nii andmete kasutajates kui ka tarbijates.
2. Seaduse eelnõu väljatöötamise käigus on tellitud erinevaid uuringuid (EY ja Cybernetica), milles viidatakse tarbija kehtivatele finantskohustustele (laenud, liisingud, järelmaksud). Täna menetluses olev seadus on ilmselgelt esialgselt eesmärgist, ulatusest ja ka Finantsinspektiooni juhenditest¹ oluliselt kõrvale kaldunud. Eelnõud on täiendatud krediidiinkassodele seatava informatsiooni avaldamisega kohustusega nende poolt ostetud nõuete kohta. Käesolevaks ajaks on eelnõu arutelu keskseks teemaks viivituses olevate lepingute kohta info edastamiseks. Aktiva Finance Group OÜ (edaspidi AFG) on korduvalt selgitanud, et krediidiinkasso menetluses olev informatsioon on erinev kehtiva laenulepingu ja tulevikus positiivsesse krediidiregistrisse kantavast informatsioonis, krediidiinkassodel puudub endal vajadus ja ka käesoleval hetkel võimalus seda informatsiooni töödelda ja kasutada.
3. Finantsinspektioon on oma varasemates ja kehtivates juhendites rõhutanud, et vastutustundliku laenamise hindamisel on keske tähtsusega nn DSTI näitaja ehk krediidimaksete suhe tarbija netosissetulekusse. Krediidimaksetena käsitatakse kõigi tarbija laenude, liisingute ja muude tarbijakrediidilepingute igakuiseid põhiosa- ja

¹ <https://www.fi.ee/sites/default/files/2024-10/Finantsinspektiooni%20käsiraamat%20vastutustundliku%20krediidi%20väljastamise%20protsessile.pdf>

intressimakseid. Sellest tulenevalt on vastutustundliku laenamise seisukohalt oluline tarbija kehtivate ja tulevaste maksekohustuste kogumaht (maksevõime), arvesse tuleb võtta ka isiku varasemat maksekäitumist ehk viivituses olevaid nõudeid, oluline on siinkohal lisada et arvestada tuleb kõikide viivituses olevate nõuetega (mitte ainult finantssektorist pärinevate võlgnevustega vaid kõikidega). Vastav informatsioon on täna avaldatud maksehäirete avaldamisega tegelevates registrites. Kui eelnõu eesmärk on toetada vastutustundlikku laenamist, peaks regulatsioon tuginema andmetele, mis FI käsitlese kohaselt on krediitdivõimelisuse hindamisel asjakohased ja millele täna juurdepääs on raskendatud.

4. Ootamatult on eelnõu asunud elama “uut elu ja rada”. Eelnõu sisu on väljunud oluliselt kaugemale algsest eesmärgist. Käesolevaks ajaks hõlmab eelnõu ka negatiivse krediitideabe koondamist ja töötlemist, millega AFG ei nõustu. Eelnõu keskendub negatiivse krediitideabe osas üksnes tarbijakrediitdilepingutest tulenevatele nõuetele, mis on viivituses või üles öeldud. Tegemist on siiski vaid väikese osaga kõikidest maksehäiretest, mis võivad isiku maksekäitumist iseloomustada. Selgusetuks jääb miks just tarbijakrediidinõuded peaks saama erikohtlemise, samas kui muud võlasuhted jäävad regulatsioonist välja. See seab põhjendamatult erinevasse olukorda erinevat liiki kohustused ning moonutab tervikpilti isiku maksekäitumisest.
5. Eesti turul tegutsevad toimivad maksehäireregistrid, seega puudub vajadus positiivses krediitiregistris vastava info dubleerimiseks. Eelnõuga ei peaks “lahendama” probleemi, mida tegelikult ei eksisteeri. Kavandatud täiendav andmete kogumine ja paralleelne töötlemine, lisaks maksehäireregistrile riiklikus registris, ei suurenda andmete kvaliteeti ega usaldusväärsust, vaid vastupidi – iga täiendav andmetöötlusprotsess suurendab riski andmete ebaõigsuse, ajakohasuse puudumise ning erinevuste tekkimise osas erinevate registrite vahel. Näiteks uuendatakse maksehäireregistris andmeid 24 tunni jooksul, seaduseelnõu kohaselt tuleb loodavas registris andmeid uuendada aga pikema aja jooksul, eelnev tähendab et andmeid on erinevad, tekitades seeläbi segadust nii tarbijates kui ka andmeid kasutatavas krediidiandjates.
6. Rahandusministeerium on selgitanud, et *maksehäireregistrites avaldatav teave ei pruugi kajastada kõiki krediidiinkassode valdusest olevaid andmeid tarbijatele üles öeldud tarbijakrediitdilepingute kohta*. Tõhusaim ja kiireim viis on kohustada kõiki krediidiinkassosid avaldama vähemalt ühes turul tegutsevas maksehäireregistris

vastavaid andmeid/infot, mida ilmselt täna ka kõik krediidiinkassod praktiseerivad. Eelnõu vaates on tegemist kindla huvigrupi poolt tõstatatud “probleemiga”, analüüsimata ja hoomamata tegelikult kaasnevat.

7. **Tõhusaim viis tarbijakrediidist tulenevate võlanõuete kajastamiseks on kohustada kõiki krediidiinkassosid avaldama vastav teave vähemalt ühes toimivas maksehäireregistris**, tehes vastav muudatud KIOS-is. Selline lahendus on kooskõlas isikuandmete töötlemise minimaalsuse põhimõttega, väldib andmete dubleerimist ning tugineb juba väljakujunenud ja praktikas toimivale süsteemile. Maksehäireregistrisse toimub andmete edastamine regulaarselt (24-tunnise intervalliga) ning edastatav info sisaldab täpsemat teavet võlanõuete staatuse kohta, sealhulgas infot maksegraafiku, vaidlustamise, kohtumenetluse ja nõude täitmise kohta. Krediidiinkassodele seatud erinõuded andmete avaldamise osas muudavad seaduse regulatsiooni põhjendamatult keerukaks ning suurendavad nii infosüsteemi loomise kui ka hilisema haldamise koormust, kuivõrd samas andmekogus tuleb hallata erineva koosseisuga andmeid. Lihtsam ja efektiivsem lahendus on kohustada krediidiinkassosid (keda on turul piiratud arv) avaldama andmeid vähemalt ühes maksehäireregistris. Oluline on rõhutada, et turuosalistel on juba olemas vastav praktiline kogemus, välja on kujunenud toimivad liidestused ning protsessid, mistõttu on selline lahendus kõigi osapoolte jaoks kuluefektiivsem ja halduskoormust vähendav.
8. Olemasolevate maksehäireregistrite ja kavandatava registri dubleerimine/kattumine. Ilmselt saab ka seadusandja tegelikult aru eelnõu eemärgist ja raamidest väljumisest, kuid ei soovi eelnõud nõ tagasi pöörata algfaasi, mil see tarbijakrediidilepingutest tulenevate maksehäirete osa/regulatsiooni ei sisaldanud. Rahandusministeerium on oma selgituses märkinud: *see ei tähenda vältimatult andmete dubleerimist, vaid loob krediidiandjatele võimaluse kasutada krediidivõimelisuse hidamisel struktureeritud ja terviklikke andmeid, mis pikemas perspektiivis võib kaasa tulla laenuandmise kulude vähenemise kogu turul*. AFG rõhutab, et sõna “võib” viitab juba ilmselgelt sellele, et seadusandjal puudub tegeliku mõju osas tervik ülevaade ja analüüs. Kokkuvõttes saab järeldada, et hinnatud ei ole olemasolevate lahenduste efektiivsust ega täiendava regulatsiooni tegelikku lisandväärtust olukorras, kus krediidiinkassod avaldavad maksehäireid toimivates maksehäireregistrites.
9. Eelnõus ei ole selgelt reguleeritud krediidiinkassode andmete esitamise kohustuse lõpp tähtaega/aega. Krediidiinkassode hallatavad nõuded ei lõpe reeglina kohase täitmisega,

vaid võivad kesta pikema aja vältel (nt osalised täitmised, kompromissid, aegumine). Eelnõu § 8 lg 3 ei anna selget vastust, millal ja millistel tingimustel lõpeb krediidiinkasso kohustus andmeid registrisse edastada ja ajakohastada. Selline ebaselgus tekitab õiguslikku ebakindlust ning suurendab nii halduskoormust kui ka vaidluste riski. Võlanõude lõppemine ei piirdu üksnes kohase täitmisega (tasumisega), vaid võib tuleneda ka aegumisest, pankrotimenetlusest, kohustustest vabastamisest või nõuete ümberkujundamisest, mille kajastamise hetkel puudub ja on eelnõu koostaja poolt läbi mõtlemata.

10. Lisaks tekib küsimus olukorras, kus krediidiandja või krediidiasutus ütleb viivituses oleva lepingu üles, kuid ei loovuta nõuet. Sellisel juhul jääb ebaselgeks, kes ja millisel õiguslikul alusel vastutab vastava teabe edastamise ja ajakohastamise eest registris. Regulatsiooni puudulikkus selles küsimuses suurendab riski, et sama nõude kohta tekib registris ebatäpne või puudulik info.
11. Eelnõu lähtub ekslikust eeldusest, et kõik viivituses olevad nõuded loovutatakse krediidiinkassodele, jättes reguleerimata olukorra, kus nõudeid sissenõutakse käsunduslepingu alusel ilma loovutamisetähtaajata ning ebaselgeks jääb andmete registrile esitamisel kohustatud subjekt. Täna avaldavad krediidiinkassod võlausaldajate esindajatena käsunduslepingu alusel tarbijakrediidilepingust tulenevate võlanõuete sissenõudmisel maksehäireid, st laenuandjatel on olemas täielik informatsioon ja ülevaade maksehäiretena.
12. AFG juhib tähelepanu, et eelnõus kasutatakse termineid „nõue“ ja „võlanõue“, kuid nende sisuline tähendus ning omavaheline eristus ei ole selgelt määratletud. Terminoloogiline ebaselgus väljendub ka eelnõu tekstis, kus nimetatud mõisteid kasutatakse vaheldumisi ja erinevas tähenduses, mis ei taga ühtset arusaama ega õigusselgust, mis võib praktikas kaasa tuua vaidlusi nii andmete esitamise kui ka nende tõlgendamise osas, mille sanktsiooniks on trahv. Õigusakt peab olema selge, üheselt arusaadav ja ühetaoliselt ning lihtsasti tõlgendatav.
13. Eelnõus on käsitlemata ka olukord, kuid tarbijakrediidi nõude uus omandaja loovutab nõude tagasi esialgsele võlausaldajale ehk krediidiandjale või krediidiasutusele, kes ja millisel alusel ning millise tähtaja jooksul vastava teabe registrisse edastama kohustub.
14. Eelnõu toob krediidiinkassodele kaasa arvestatava kulu ja täiendava halduskoormuse. Eelnõu kohustab krediidiinkassosid edastama andmeid loodavasse registrisse, mis eeldab tehnilise lahenduse väljatöötamist, andmevahetuse liidestus(t)e loomist ning

vastava süsteemi pidevat haldamist ja hooldamist. Tegemist on krediidiinkassodele täiendava kohustusega, millega kaasnevad arvestatavad arendus- ja halduskulud. Eelnõu materjalidest ei nähtu aga, millisel viisil ja kelle poolt on ette nähtud selliste kulude hüvitamine või kompenseerimine. Seega jääb ebaselgeks, millistel alustel pannakse erasektori ettevõtjatele kohustus kanda kulud riikliku registrisüsteemi toimimiseks vajaliku andmevahetuse tagamisel.

15. Krediidiinkassode tegevusmudeli ja eelnõus ette nähtud andmekoosseisu vahel on vastuolu. Eelnõu eeldab krediidiinkassodelt selliste andmete edastamist, mis on olemuslikult seotud aktiivse krediidisuhtega (nt krediidi jääk, tagasimaksegraafik), samas kui krediidiinkassod tegelevad sissenõutavaks muutunud nõuete haldamisega ja sissenõudmisega. Eelnõus ette nähtud andmekategooriad ei ole krediidiinkassole teada, erinevalt krediidiandjatest.
16. Arvesse tuleb võtta, et võlanõue on dünaamiline ning muutub ajas igapäevaselt – viiviste, menetluskulude, riigilõivude ja kohtulahendite tulemusel, mistõttu puudub regulatsioon selliste muudatuste korrektseks ja ajakohaseks kajastamiseks registris. Näiteks täitemenetlus ja sellega kaasnev täitemenetluse ajaviidet, kuivõrd vastavalt TMS § 43 lg-le 1 kannab kohtutäitur sissenõudjale arestimise tulemusel laekunud summa üle kuni 10 tööpäeva jooksul, mistõttu võib registris kajastuda ajaliselt ebatäpne teave, riivates andmesubjekti õigusi.
17. Kui sama võlainfo edastatakse paralleelselt nii maksehäireregistritele kui ka riiklikule registrile, suureneb risk, et registrites kajastuv teave ei ole ajaliselt sünkroonis või on erineva sisuga. See võib omakorda vähendada registre andmete usaldusväärsust ning tekitada vaidlusi andmete õigsuse üle. Arvesse on jäetud võtama seadusandja poolt ka isikuandmete töötlemise minimaalsuse põhimõtet.
18. Eelnõuga kaasneb ulatuslik isikuandmete töötlemist, kuid regulatsioonist ei nähtu, kuidas on tagatud andmesubjekti õigused oma andmete kontrollimiseks ja kaitsmiseks. Tarbija kui andmesubjekti kohta kogutakse ja sisestatakse registrisse andmeid, millel võivad olla olulised tagajärjed tema majanduslikule olukorrale, kuid eelnõust ei nähtu, et andmesubjektile on tagatud ligipääs registrisse tema kohta kantud andmete kontrollimiseks, parandamiseks või vaidlustamiseks. Selline olukord piirab andmesubjekti õigust teostada talle IKÜM'ist tulenevaid õigusi ning kujutab endast olulist riivet andmesubjekti õigustele ja vabadusele.

19. AFG kinnitab, et jääb lisaks eeltoodule varasemalt Rahanduskomisjonile esitatud arvamuse juurde.

Lugupidamisega

Argo Virkebau

Aktiva Finance Group OÜ juhatuse liige

/allkirjastatud digitaalselt/

Merle Laurimäe

Julianus Inkasso OÜ juhatuse liige

/allkirjastatud digitaalselt/

Art Andresson

Krediidiregister OÜ juhatuse liige

/allkirjastatud digitaalselt/